

מבערב, מנא ליה? מנין לו שהיתה מערכה נפרדת לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב?

עונה הגמרא:

נפקא ליה מ"ואש". רבי מאיר למד מהאות ו' המיותרת בפסוק "ואש המזבח תוקד בו" [בפסוק ב], שהיתה מערכה נוספת. ופירש שעשו אותה לצורך הקטרת חלבים ופדרים שלא נתעכלו מבערב].

ורבנן, דהיינו, רבי יהודה ורבי יוסי, החולקים על רבי מאיר — **וא"ו לא דרשי!** אינם דורשים מהאות וא"ו דבר, מפני שדרך הפסוק לכתוב כך.

ושואלת הגמרא: **ולדעת רבנן, איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב — מאי עביד לחו? מה יעשה בהם?**

ועונה הגמרא: **מזהדר לחו — מחזירם למערכה גדולה.**

דתניא: מניין לאיברים ופדרים של קרבנות של יום אתמול שלא נתעכלו מבערב, שסודרן בבוקר על גבי מזבח.

מה-ב

ואם אין המזבח מחזיקן — מנין שסודרן על הכבש או על גבי פוכב, (1) עד שיעשה את המערכה הגדולה של היום, (2) ואחר כך חוזר וסודרן עליה?

תלמוד לומר: "אשר תאכל האש את העולה על המזבח".

ומילים אלו מיותרות הן, שהרי כבר למדנו בתחילת הפרשה שהאש אוכלת את העולה [שנאמר: "היא העולה על מוקדה"]. ולמה חזרה התורה וכתבה זאת פעם שניה?

1. למזבח [עייין בציוור] היה יסוד ברוחב 32 אמה על 32 אמה בגובה אמה. מעל היסוד היה המזבח מתקצר ברוחב אמה מכל צד, ומתנשא לגובה 5 אמות. שם היה המזבח מתקצר באמה נוספת מכל צד, ושם היה "הסובב". ומעליו היה המזבח מתנשא בגובה של עוד 3 אמות ושם, על גג המזבח הוא מקום המערכה. משנה מדות ג א. ומפרשים שם [ועייין תוספות יום טוב שם].

2. מדוע לא הוריד את האברים גם ליסוד שבתחתית המזבח [כשאיין הסובב מחזיקן]? פירשו תוספות שעל היסוד היה נפסל בלינה. אבל על הסובב שהוא למעלה מחצי גובה המזבח [ראה בהערה הקודמת] אין הלינה פוסלת את האברים הנמצאים שם [שהרי "אין לינה מועלת בראש המזבח"]. ריב"א. ועוד כתבו תוספות, שיתכן שיש איסור

להורידם מן המזבח. אבל כשסודרן על הסובב והכבש אין זה נקרא "הורדה".

החזון איש הקשה על דברי ריב"א [שאמר שאין לינה מועלת [לפסול] בראש המזבח]: הרי אביי ורבא נחלקו בזה [בזבחים פז א]. ודעת רבא שלינה כן מועלת בראש המזבח [כלומר אברים שלנו בראש המזבח, ואחרי עלות השחר ירדו — לדעת אביי לא חל עליהם פסול לינה בעלות השחר כיון שהיו בראש המזבח. ולכן יחזור ויעלם. אבל לדעת רבא נפסלו בלינה ואסור לחזור ולעלותם. אמנם אם העלם יכול להקטירם, שהרי גם קרבנות שנפסלו בלינה אם עלו לא ירדו].

ומאחר שלדעת רבא לינה מועלת בראש המזבח, איך תיקנו שיסדרם בצד המזבח ויפסלו, ואחר כך יקטירם מדין "אם עלו לא ירדו" כדיעבד?

הכיפורים הוסיפו מערכה נפרדת לקטורת הנעשית בקדש הקדשים — **מנא להו**, מנין למדו דבר זה?

נפקא להו, דין זה יצא להם מדכתיב **"והאש על המזבח תוקד בו"**. שהיה הכתוב יכול לומר **"אש"**. ולמה הוסיף **וא"ו** ואמר **"והאש"**? ללמד שהיתה מערכה נוספת לקטרת של קדש הקדשים.

ואפילו למאן דלא דריש וא"ו, אפילו לרבי יהודה ורבי יוסי שלא דורשים את תוספת האות ו [לעיל על הפסוק **"ואש המזבח תוקד בו"**], מכל מקום **וא"ו ה"א דריש** [כיון שהכתוב הוסיף כאן שתי אותיות: ו' והי'].

ומאחר שדרשנו את כל לשון **"מוקד"** או **"תוקד"** שבפרשה, מבארת הגמרא את המשך הפרשה [ויקרא ו פסוק ו] שנאמר: **"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"**.

"אש תמיד תוקד" — **למאי אתא**, לאיזה צורך הוא בא?

מיבעי ליה לכדתניא:

דתניא **"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"** — לימד על מערכה שניה של קטורת [המיועדת לגחלי הקטורת], **שלא**

אלא, בא הכתוב ללמד על אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב, שחוזרים ונותנים אותם על אש המערכה הגדולה עם העולה [של היום].⁽³⁾

ורבי מאיר, שסובר עשו מערכה נפרדת להקטרת האברים והפדרים שלא נתעכלו מבערב, יפרש שהפסוק בא ללמד:

דוקא **עיכולי עולה**, בשר עולה שקפץ מעל האש [מחמת חוזק האש] לפני שגמר להתעכל⁽⁴⁾ — **אתה מחזיר** [למערכה בפני עצמה]. **ואי אתה מחזיר קטורת** שפקעה מן האש, להקטירה שנית על המזבח.⁽⁵⁾

דתני רבי חנניא בר מניומי, ברייתא שנאמרה **ברבי** [בבית מדרשו של] **רבי אליעזר בן יעקב**:

"אשר תאכל האש את העולה על המזבח" — מלמד הכתוב שדוקא **עיכולי עולה אתה מחזיר**, **ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת**.

ועתה הגמרא מבארת מנין למדנו שביום הכיפורים עשו מערכה בפני עצמה לקטורת הנעשית בקדש הקדשים:

דכולי עלמא, מיהת, **מוסיפין בו ביום אית להו**. הכל מודים, מכל מקום, שביום

אליקים].

4. מלשון הגמרא עיכולי עולה משמע שהתחילו להתעכל. ועיין לעיל מה א הערה 6 [ולפירוש ראשון בתוספות ישנים שהוזכר שם צריך לומר שהכוונה בגמרא כאן: עיכולי עולה אתה מחזיר קודם חצות].

5. ממעטים מן הפסוק עיכולי קטורת בלבד מפני

ותירץ החזון איש [בסוף הדברים] שאפילו רבא מודה שכל זמן שהאברים על המזבח לא חל עליהם פסול. אלא דעת רבא שמיד כשיורידם מן המזבח יחול עליהם דין לינה, אבל אם לא הורידם לבסוף הרי לא נפסלו כלל. [חזון איש זבחים יט מד].

3. דמשמע [מהפסוק] אברים ופדרים שמשלה בהן האור במקצתן, הן עם העולה [לשון רבנו

או כלך לדרך זו, שמא תלמד את דין אש המחתה והמנורה מאש הקטורת באופן אחר:

נאמרה אש בקטורת שבהיכל, ונאמרה אש במחתה של קדש הקדשים ובמנורה:

מה האש שנאמרה להלן, אש הקטורת שהוקטרה בהיכל על המזבח הפנימי, נעשתה האש בסמוך לו, על המזבח החיצון, הסמוך למקום ההקטרה על המזבח הפנימי — אף האש במחתה [שהוקטרה בקדש הקדשים] והאש שבהדלקת המנורה צריכה להעשות בסמוך לו, על מזבח הפנימי, הסמוך למנורה ולבית קדש הקדשים, ולא על המזבח החיצון.

תלמוד לומר: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה".

כלומר: אש תמיד שאמרת ליך, אש

תהא על המזבח הפנימי, אלא על המזבח החיצון.

וממשיכה הברייתא:

אש שהכניסו ביום הכיפורים במחתה לקדש הקדשים, וכן האש שהדליקו בה בכל יום את נרות המנורה — מניין שהדליקו אותה מן האש שעל המזבח החיצון? (6)

ודין הוא. יש לדון דבר זה ממקום אחר:

נאמרה אש בקטורת שבהיכל, (7) ונאמרה אש במחתה [קטורת שבקדש הקדשים], (8) ונאמרה אש בהדלקת המנורה. (9)

מה האש שנאמרה להלן [בקטורת] היתה על מזבח החיצון — אף האש שנאמרה כאן [במחתה ומנורה] היתה על מזבח החיצון.

הקטרה בלא אש.

ותוספות מפרשים שכוונת הגמרא למה שכתוב בענין הקטורת שבענין קורה: "ואתה ואהרון איש מחתתו. ותנו בהן אש. ושימו עליהן קטורת". ועיין רבנו אליקים.

8. "ולקח מלא המחתה גחלי אש" [ויקרא טז] רבנו אליקים. ר"ח.

9. לא נאמר אש ממש במנורה, אלא מסתמא אש היא, שהרי הנרות דולקים בה. ויש אומרים שלמדנו אש במנורה ממה שנאמר "בהעלתך את הנרות, אל מול פני המנורה" [ומתורגם "באדלקותך"]. ויש אומרים שלמדנו זאת ממה שהוקשה המנורה לקטורת, שנאמר "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה". רבנו אליקים.

שאינה על המזבח החיצון כעולה. אבל עיכולי קומץ ולבונה ומנחת כהנים ומנחת נסכים שכולם נקטרים על המזבח החיצון [כעולה] צריך להחזיר את עיכולם, ולא התמעטו מה"עולה". תוספות [זבחים פג ב מנחות כו ב ד"ה ואי] והובאו בריטב"א כאן.

6. הקשה הרש"ש: הרי למדנו לעיל שעשו מערכה נפרדת לאש המחתה מ"והאש". ונאמר באותו פסוק "תוקד בו" דהיינו במזבח החיצון! ותירץ הרש"ש, שהיה אפשר לומר שסוף הפסוק "תוקד בו" מתייחס רק לגוף הפסוק, ולא לאש המחתה שנלמד מהיתור של וא"ו ה"א. עיין שם. ועיין תוספות הרא"ש [שנראה מדבריו כהרש"ש]. ושיח יצחק.

7. רש"י פירש שלא נאמרה אש בקטורת בפירוש. אלא כתוב "יקטירנה" [שמות ל ח] ואין

שאמרתי לך בה "תמיד", דהיינו האש של המנורה [שנאמר בה: "להעלות נר תמיד" ויקרא כד ב], אותה האש לא תהא נעשית אלא כראשו של מזבח החיצון.⁽¹⁰⁾

וממשיכה הברייתא: אמנם למדנו שהיתה נעשית על המזבח החיצון איש למנורה.

אש למחתה — מניין שהיתה נעשית על מזבח החיצון?

עונה הברייתא: ודין הוא. יש לדון דבר זה ממקום אחר:

נאמרה אש במחתה, ונאמרה אש במנורה. ונלמד את אש המחתה מאש המנורה:

מה להלן במנורה, האש היתה נעשית על גבי מזבח החיצון, אף כאן במחתה, האש היתה נעשית על מזבח החיצון.

שואלת הברייתא: או כלך, שמא תלך לדרך זו, לומר להיפך, שאש המחתה היתה נעשית על מזבח הפנימי:

שהרי נאמרה אש בקטורת הנעשית בהיכל כל יום, ונאמרה אש במחתה [בקטורת שבקדש הקדשים], ונלמד את אש המחתה מאש הקטורת:

מה להלן בקטורת, היתה האש בסמוך לו [במזבח החיצון הסמוך להיכל], אף כאן, בקטורת שבקדש הקדשים, האש היתה בסמוך לו [במזבח הפנימי הסמוך לקדש הקדשים].⁽¹¹⁾

עונה הברייתא: תלמוד לומר, לכך נאמר [ויקרא טז יב] בענין אש המחתה [בקטורת שבקדש הקדשים]: "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה'". ו"לפני ה'" היינו במערב המזבח, שהוא כנגד ההיכל.

איזהו מזבח שמקצתו "לפני ה'" ואין כולו לפני ה' עד שהוצרך הכתוב לפרש בו "מלפני ה'?"

הוי אומר זה מזבח החיצון! שהרי המזבח הפנימי כולו לפני ה'.⁽¹²⁾

10. מדוע לא לומדים מהפסוק שצריך מערכה נפרדת למנורה?

תירצו תוספות: לא מסתבר שיעשו מערכה למנורה כיון שלא היה צורך לקחת גחלים למנורה. אלא לחקו שלהבת בלבד לצורך הדלקת בפתילות. עיין שם תירוץ נוסף.

11. ואם תאמר, אש המנורה תוכיח שאינו מן הסמוך לו!

יש לומר, שאש המנורה אינה אש גמורה, מפני שאינה צריכה גחלים אלא שלהבת בלבד ולכן אין לומדים ממנה. ריטב"א בשם תוספות.

12. רש"י מפרש שלפני ה' היינו סמוך להיכל. והפסוק אמר "מלפני ה'" ולא אמר "לפני ה'".

ומשמע שרק חלק מהמזבח הוא לפני ה'. והמזבח הפנימי שכולו בהיכל, הרי כולו לפני ה'. ובעל כרחך כוונת הפסוק "מלפני ה'" במזבח החיצון בצד מערב שהוא סמוך להיכל [וכן דרשו בתורת כהנים אחרי מות פ"ג וכן מבואר בגמרא בזבחים נח ב].

אבל הר"ח מפרש "מלפני ה'" היינו שמקצתו מול ההיכל וזהו מזבח החיצון. שהוא רחב 32 אמות ואילו פתח ההיכל אינו רחב אלא 10 אמות. ורק מה שכנגד הפתח נקרא "לפני ה'". אבל מזבח הפנימי כולו נחשב "לפני ה'" [שנאמר: "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'" זה מזבח הזהב].

ועיין פירושים אחרים ברבנו אליקים.

הגחלים שבמערב המזבח כשרים [ואפילו הגחלים שאינם כנגד הפתח ממש].

ולכן צריכא, הוצרך הכתוב לכתוב את שני הדברים [“מעל המזבח” ו”מלפני ה”].⁽¹⁾

שנינו לעיל, שלדעת רבי מאיר היתה מערכה נפרדת, שעליה נתן איברים ופדרים של אתמול שלא נתעכלו מבערב.

ועתה הגמרא מבארת ענין זה:

אמר רבי אלעזר משום בר קפרא: אומר היה רבי מאיר: אברי עולה⁽²⁾ שנתותרו [שנתותרו מאתמול] — עושה להן מערכה בפני עצמה, וסודרן. ואפילו בשבת עושה מערכה לאברים של אתמול למרות שהם שייכים לקרבנות של יום חול.

ומדברי רבי אלעזר [בשם רבי מאיר] למדנו שני חידושים:

א. אברי עולה שנתותרו מאתמול עושה להם מערכה בפני עצמם בימות החול.

ב. אפילו בשבת שאסור להבעיר אש, מותר

ומכאן שאש המחיתה היתה ניטלת מעל גבי המזבח החיצון.

והגמרא מוסיפה ומבארת את הפסוק [“ולקח מלא המחיתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה”].

ואיצטריך למיכתב — יש צורך לכתוב “מעל המזבח”. ואצטריך למיכתב — ויש צורך לכתוב גם “מלפני ה”:

דאי כתב רחמנא “מעל המזבח” בלבד, הוה אמינא — הייתי אומר מאי מזבח? מזבח הפנימי! לכן כתב רחמנא “מלפני ה” [ואיזהו מזבח שרק מקצתו לפני ה’? זה מזבח החיצון].

ואי כתב רחמנא “מלפני ה” בלבד, הוה אמינא, הייתי אומר שצריך ליטול גחלים דוקא “מלפני ה”, כנגד פתח ההיכל ממש [שההיכל הוא מקום השכינה].

אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא, משני צידי המזבח שאינם מול פתח ההיכל, אימא לא. והייתי אומר שלא יטול משם גחלים.

לכך נאמר “מעל המזבח”, לומר שכל

1. למסקנת הגמרא לפירוש רש”י, לומדים “מלפני ה” שיקח גחלים מצד מערב המזבח, ומדובר במזבח החיצון. ו”מעל המזבח” לומדים שאפשר ליטול גחלים גם מצדי המזבח שלא כנגד הפתח. ולפי זה, למסקנת הגמרא נוטל מן הגחלים שבמערב המזבח. וכן פסק הרמב”ם [עבודת יום הכיפורים ד, א].

2. יש גורסים “עולת חול”, ורש”י שולל גירסא זו. כפי שיבואר להלן.

1. לפי פירוש הר”ח (שפירש “מלפני ה” מול פתח ההיכל). למסקנת הגמרא לומדים “מלפני ה” שהמזבח החיצון היה מקצתו לפני ה’.